

Būtiškosios šviesos spindėjimas Ričardo Mikutavičiaus lyrikoje

INGA STEPUKONIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos literatūros katedra, K. Donelaičio g. 52-212, LT-44248 Kaunas

El. paštas: i.stepukoniene@hmf.vdu.lt

Straipsnyje aptariamas Ričardo Mikutavičiaus, vienos charizmatiškiausių XX a. antrosios pusės lietuvių tautos asmenybių, religinės lyrikos krypties savitumas, krikščioniškosios meditacijos, ženklinančios dieviškojo pasaulio paslaptingo, tikėjimo ir atsidavimo Dievo valiai, didžiosios Tiesos ir Prasmės paieškas. Jo poetinėje perspektyvoje akivaizdžiai susikerta dvi strateginės linijos: dvasininko, Kristaus tiesos ir meilės skleidėjo, ir kultūrininko, pasišventusio tautai, jos dvasios gaivintojo, pozicijos. Iš čia kyla poeto kūryboje dvasinės tarnystės ir iš Evangelijų ateinanti meilės atnašavimo laikysena, tautos kultūrinių pagrindų ir dvasios namų ieškojimas. Būdingas poeto kūrybos bruožas – pakilus eilėraščių tonas, religijos siejimas su kultūra. Darbo metodai: analitinis interpretacinis, aprašomasis, fenomenologinis.

Raktažodžiai: R. Mikutavičiaus poezija, religinė poezijos kryptis, krikščioniškoji meditacija

---

IVADAS

Ričardas Mikutavičius – neabejotinai viena iškiliausių ir charizmatiškiausių XX a. antrosios pusės lietuvių tautos asmenybių: kunigas karštai rūpinosi žmonių sielovada, buvo nepakartojamas pamokslininkas, kurio klausytis nuolat suplaukdavusi žmonių jūra, uolus kultūrinio tautos paveldo saugotojas – bažnyčių restauratorius ir meno kūrinių kolekcininkas. Jis nuolat aktyviai dalyvavo visuomeniniuose procesuose, juos skatino ir kreipė savita vaga, besąlygiškai rūpinosi tautos dvasiniu atgimimu.

Ričardas Mikutavičius gimė Kaune. Čia prabėgo jo vaikystės ir jaunystės metai, čia 1958 m. baigė kunigų seminariją. Šiame mieste, Šv. Antano bažnyčioje, laikytos pirmosios šv. Mišios ir pradėtas dvasininko kelias. Vėliau klebonavo Eržvilko, Kelmės, Panevėžiuko, Žeimelio, Lauksodžio, Seredžiaus, Tytuvėnų parapijose. Kunigas visuomet rūpinosi bažnyčių architektūra. Gyvendamas Tytuvėnuose restauravo bažnyčių ir vienuolyno pastatus. Su visais maloniai bendravo, buvo šiltas, nuoširdus, įsiklausantis į kiekvieno rūpesčius, negailintis patarimo. Dar giliu sovietmečiu pasižymėjęs kaip puikus oratorius buvo kviečiamas į kitas parapijas, važiuodavo sakyti pamokslų į Vilnių [4, 64].

Jo žodis itin gyvai suskambo atgimimo laikotarpiu, kai kunigas buvo paskirtas dirbti Kauno Vytauto bažnyčioje. Apsigyvenęs Juozo Tumo-Vaižganto bute, jis tarsi perėmė šios legendinės asmenybės dvasią. Mažutė barokinė bažnytelė tapo tikraisiais jo namais: iš čia skambėjo jo maldos ir giesmės, poetinis žodis, kuris šaukte šaukė kiekvieną stagnacijos

gniauztų nualintą, pavargusią, suskurdusią sielą. XX a. antrosios pusės lietuvių visuomenė, nors ir tebelaikė save tikinčia, bet daugeliu atvejų taip ir neatsivėrė tikrajai dievoieškai. Subtilus kunigo Ričardo Mikutavičiaus žodis neabejotinai daugeliui priartino, atskleidė Kristaus tiesą, susiejo su ja paprastai, bet giliai, pabudindamas sąmonę, pažadindamas protą. Atgimimo laikotarpiu Kaunas tiesiog neįsivaizduojamas be Ričardo Mikutavičiaus – plačiais sutanos skvermais energingai plasnojančio Laisvės alėja, kiekvienam sutiktajam spinduliuojančio savo aura, dalijančio šypsenas ir įkvėpimo, paguodos, palaikymo žodžius. 1997 m. iš Vytauto bažnyčios perkeltas dirbti į Šv. Dvasios (Įgulos) bažnyčią jis tapo gyva Laisvės dvasia, jos simboliu, kaip ir tinka kunigo misijai – tiesos ir šviesos skleidėju, kiekvieno draugu. Kaip ir anksčiau, rūpinosi sovietmečio suniokotos bažnyčios rekonstrukcija – ketino ne tik atnaujinti šventovės išorę, fasadą, bet, kaip prisimena V. Žukas, „suteikti kitą dvasinį ir estetinį veidą“ jos vidui, „bažnyčią paversti lyg panteonu, papuošti įžymių Lietuvos žmonių biustais, paminklinėmis lentomis (vyskupo Mečislovo Reinio, profesoriaus Prano Dovydaičio skulptūros, kunigo Juozo Zdebskio metalinė memorialinė lenta su bareljefiniu portretu)“, Lietuvos globėjo šv. Kazimiero skulptūra [4, 65].

Kunigas aktyviai dalyvaudavo visuomeninėje ir akademinėje veikloje: sakė kalbas įvairių miesto renginių ir švenčių metu, skaitė paskaitas atkurtame Vytauto Didžiojo universitete, rengdavo pranešimus konferencijoms. Kauniečiai dar šiandien puikiai prisimena jo surengtą 580-ųjų Žalgirio mūšio metinių paminėjimą Kauno Vytauto bažnyčioje: minios suplūdusių žmonių, užtvindytos gretimos gatvės, radiofiktuotas šventorius. Ir be galo emociingas, patriotiškas bažnyčiaus rektoriaus R. Mikutavičiaus pamokslas „su digresijomis į senąją Lietuvos praeitį, Vytauto asmenybės reikšmę Lietuvos istorijai ir dabartinę politinę situaciją“ [4, 64]. Poetas dalyvavo atidengiant Laisvės alėjoje paminklą Vytautui Didžiajam, jį pašventino. Kai iš Kauno Nepriklausomybės aikštės Petrašiūnų kapinėse buvo nuspręsta perlaidoti poetę Salomėją Nėrį, jis pasakė kalbą, kurioje prisiminė nuostabią poetės kūrybą, apibendrino žmogaus gyvenimo kelio tragizmą, jo sėkmes ir nesėkmes, dvasinių kataklizmų kupiną būtį. Jis dalyvavo susitikimuose su studentais ir moksleiviais, meno parodų atidarymuose, literatūrinuose vakaruose. Dažnai skaitė savo kūrybą: eilėraščius, eilėraščių ciklus, dalyvavo diskusijose apie literatūrą, meną, religiją, tikėjimą. Visuomet buvo geranoriškai atviras visuomenei, pasirengęs išklausyti, dalytis mintimis, ieškoti naujų horizontų sau ir kitiems.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė prisimena kunigą kaip uolų literatūrinių sambūrių Kaune organizatorių. Tokius pasibuvimus savo namuose rengdavo šeštadieniais, trečiadieniais arba ketvirtadieniais. „Vakarai buvo prestižiniai – rinkdavosi inteligentijos elitas. <...> Visuomet su programa – skaitomos eilės, kalbama apie naujas knygas, klausomasi muzikos. Koncertai vykdavo viename kambaryje, o kitame buvo didelis stalas, paprasti, bet geri indai – peiliai, šakutės, lėkštelės, cukrinės. Buvo ir sidabrinių indų“ [4, 66]. Dalyvaudavo daug akademinės aplinkos žmonių, profesorių, dėstytojų; „iš meno pasaulio – rašytojai Petras Palilionis, Robertas Keturakis, aktorius Aleksandras Rubinovas, buvęs Kauno muzikinio teatro solistas, režisierius Stanislovas Rubinovas, žurnalo „Santara“ redaktorius Romualdas Norkus, kompozitorius Giedrius Kuprevičius“ [4, 66]. Kai mieste steigiant J. Tumo-Vaižganto muziejų darbuotojai stengėsi atkurti rašytojo biblioteką, kurios didelė dalis kadaise atiteko Technologijos universitetui, R. Mikutavičius iš savo kolekcijos padovanojo 387 iškiliojo lietuvių rašytojo leidinius bei jam įteiktą Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino žvaigždę, kurią nupirko iš kolekcininko už tūkstantį dolerių [4, 66].

Išskirtinis R. Mikutavičiaus pomėgis – kolekcionavimas. Anot Marcelijaus Martinaičio, tai toli gražu nebuvo azartinis interesas ar komercinis tikslas – poetui buvo svarbus „asmeni-

kas santykis su meno kūriniais, estetiniai motyvai“ [4, 65]. Jį visuomet labai jaudino ir skaudžiai žeidė faktas, kad Lietuva buvo praradusi didžiulį aristokratišką kultūros paveldą: karų ir istorinių sumaiščių laikotarpiu ištuštinti dvarai, vienuolynai ir bažnyčios, išgrobstytos unikalios meninės ir kultūrinės vertybės. Todėl dar sovietmečiu kunigas R. Mikutavičius kaupė viską: įvairių pasaulio dailininkų tapybos darbus, taikomosios dailės kūrinius, skulptūras, žvakides, staliukus, sietynus, kėdes, lėkštes ir t. t. Pirkto iš kolekcininkų, meno ir senovinių daiktų prekeivių, gaudavo dovanų iš bičiulių ar meno mėgėjų. Kolekciją buvo nusprendęs padovanoti Lietuvai. Taip ir padarė: didžiulė Vakarų Europos paveikslų dalis atiteko Kauno M. K. Čiurlionio dailės galerijai. Kita tikriausiai tapo jo mirties priežastimi. 1998 m. liepos 1 dieną į savo namus įsileidęs pažįstamus žmones Ričardas Mikutavičius dingo be žinios. Vėliau rastas kūnas palaidotas kaip neatpažintas. Ir tik atlikus ekshumaciją ir nustačius asmens tapatybę, garbingai palaidotas Petrašiūnų kapinėse – žymus kūrėjas amžino poilsio atgulė šalia lietuvių poetės Salomėjos Nėries. Laidotuvės priminė Juozo Tumo-Vaižganto ir Stepono Dariaus bei Stasio Girėno: lydinčiųjų vilkstinė iš Žemės ūkio akademijos iki amžinojo poilsio vietos buvo nusitęsusi penkis kilometrus, dešimtys tūkstančių žmonių lydėjo gatvėmis, stebėjo iš balkonų, pro langus [4, 67].

Ričardas Mikutavičius Kauno gyvenime – ir vienas savičiausių laikotarpio poetų, tęšęs ir plėtojęs lietuvių poetinėje kūryboje krikščioniškosios tematikos ir pasaulėjautos liniją. Šia prasme mūsų kultūroje jis akivaizdžiai stoja į kunigų kūrėjų – Maironio, A. Baranausko, A. Vienažindžio, J. Tumo-Vaižganto – gretas. Šio modernaus kūrėjo poezijoje gyvai atgimsta giliai tikinčio žmogaus pasaulėvoka, ne prieštarų ir abejonių, egzistencinio dvilypumo kankinamo subjekto išgyvenimai, bet aiškiai savo kryptį žinančio žmogaus būties apmąstymai. Tikėjimas jo poezijoje suvokiamas kaip tiesa, egzistencinės šviesos šaltinis, atraminis taškas visai žmogaus būčiai, be kurio neįmanomas prasmingas buvimas. Tai religinės lietuvių poezijos kryptis. Literatūros tyrėjas R. Skunčikas išskyrė tris sakrališkumo lietuvių poezijoje formas: 1) empirinę (istoriškąją) religijos elementų, įvaizdžių, veikėjų interpretaciją, peraugančią į sentimentalų iliustratyvumą, iš esmės svetimą lyrikos prigimčiai; 2) neoromantiškąją Dievo refleksiją, besiremiančią lyrinio subjekto nerimasties ir ilgesio, kančios ir aukos išgyvenimais, atskleidžiant Dievo ieškančio žmogaus regimąją ir transcendentinę būtį (J. Kossu-Aleksandravičiaus, B. Brazdžionio lyrika); 3) krikščioniškąją meditaciją, ženklinančią dieviškojo pasaulio paslaptį, tikėjimo ir atsidavimo Dievo valiai, didžiosios Tiesos ir Prasmės paiešką (L. Andriekaus, R. Mikutavičiaus, K. Trimako kūryba) [2, 27]. Medituoti dieviškąją tiesą ir paslaptį, religijos ir tikėjimo inspiruotą dvasinį įkvėpimą – vienas svarbiausių poeto meninio pasaulio tikslų. Kaip teigia Marcelijus Martinaitis, būdingas R. Mikutavičiaus kūrybos bruožas – pakilus eilėraščių tonas, religijos siejimas su kultūra; tai autentiška poezija, atitinkanti „atoriaus charakterį, elgseną, santykius su žmonėmis“ [4, 65]. Tad šiame straipsnyje ir sieksime pažvelgti, kokia krikščioniškoji refleksija atsiveria poeto lyrikoje, kaip joje medituojamos žmogiškosios būties prasmės, kaip siekiama būtiškosios šviesos.

GOTIKOS SPALVOS

Ričardas Mikutavičius išleido keletą poezijos rinkinių: 1988 m. lietuvių skaitytojus pasiekė eilėraščių knyga *Kad Lietuva neišsivaikščioty*, 1990 m. – *Poterių upė*, 1992 m. – *Šviesos spalvos*, 1995 m. – *Žaizdos metafizika*, 2004 m. pasirodė jau gerokai anksčiau, dar gyvenant Bابتuose, parengta, bet dienos šviesos ilgai neišvydusi eilėraščių knyga *Kryžiaus kelio mąstymas*, skirta Lietuvos krikšto jubiliejui. R. Mikutavičiaus poeziją vienija į religinį pagrindą

atsiremiantis filosofinis būties klodas, gyvas egzistencinės paslapties jautimas, uolus skverbimasis link dvasinių tiesų atverties, gyvybės ir būties stebuklo išgyvenimas. Jo poetinėje perspektyvoje akivaizdžiai susikerta dvi strateginės linijos: dvasininko, Kristaus tiesos ir meilės skleidėjo, ir kultūrininko, pasišventusio tautai, jos dvasios gaivintojo, pozicijos. Iš čia kyla poeto kūryboje pagrindinė dvasinės tarnystės ir iš Evangelijų ateinanti meilės atnašavimo laikysena, tautos kultūrinių pagrindų ir dvasios namų ieškojimas. R. Mikutavičius savo poezijoje plačiai atsigrežia į tautą – į paprastą jos žmogų, varginamą sunkios gyvenimo naštos ir patirties, į tautos kultūros raidą skatinusių asmenybių likimus, į tautinę bendruomenę kuriančius kultūrinius matmenis, gilumines sroves, vaizdžiai savo poezijoje brėždamas naujos būties prasmės orientyrą – visokeriopą tautos dvasios aktualizavimą ir jos išlaikymą.

R. Mikutavičiaus eilėraščių poetikos pagrindas – ramus kalbėjimas, vietomis perpintas antinomijų, opozicijų, dramatiškų sandūrų, atspindintis didelį sąmonės aktyvumą. Dažnai atsisakoma tiesaus minties formulavimo, jos išbaigtumo. Išlaikoma pastovi laikysena, susieta su Dievo pažinimu ir žavėjimusi jo sukurtu pasauliu, igalioto kalbėjimo strategijomis. Eilėraščiuose ryški religijos ir kultūros jungtis, atsiverianti ypatinga simbolika, kultūros kontekstais, kultūroje pabrėžiamais *sacrum* elementais. Poetui religija ir kultūra – esmingiausi sandai, sudarantys pasaulio būties esmę, nedalomai susiję. Žmonijos istorijos raidoje jie eina kartu; todėl poetas įdėmiai žvelgia Lietuvos praeitin, bandydamas prisiliesti, pajusti, išsaugoti, naujai pamatyti šiuos fenomenus, palikusius ženklus kiekvienoje epochoje. Taip naujai iškeliami gilieji vertybiniai pamatai ir suteikiama impulsų kitokiai būties perspektyvai.

Vienas meniškiausių poeto kūrybos rinkinių – *Šviesos spalvos* [1]. Kaip pažymėjo literatūros tyrėjas T. Nemčinskas, joje itin svarbi yra architektūrinė poetika [3, 8]. Pirmojoje knygos dalyje „Gotikos sakramentas“ daug dėmesio skiriama gotikai – epochai, palikusiai nepaprastus „įrašus pasaulio istorijos knygoje“ [3, 8]. Lietuvoje tai – Vilniaus katedra, raudonųjų plytų smailiabokštė Vytauto bažnyčia, t. y. objektai, tapę didžiosiomis kultūros vertybėmis. Savitų architektūrinių formų bažnyčios – išskirtinis gotikos epochos palikimas pasauliui; estetiškose bokštelių smailėse, baltose sienose tiesiog įsikūnijęs dvasingumas, ramybės ir harmonijos pulsavimas: *Gotikos viduryje / raudonoje žolėje / permatomais rūbais / Dangus / ir Angelai...* („Gotikos viduryje...“, p. 46). Poetas tapo gotišką bažnyčios erdvę: grakščius skliautų lankus, kupolus, sienų linijas, navas, vitražų spalvas, atkurdamas visų formų plastiką, reflektuoja įstabų architektūros grožį („*liekna kolona – / akmens gėlės kapitelis – / ne, tokio išdidumo / išmukti negalima...*“; „*liekna kolona*“, p. 58), kurį dar labiau paryškina „*šventųjų choralo kuždesys*“. Gotikinė bažnyčia jam – pasaulio tobulumą transcenduojanti vieta, tikrojo grožio ir gėrio susikirtimo taškas, harmonijos, nuskaidrėjimo, visapusiško sielos nušvitimo erdvė, spinduliuojanti „*Gotikinės Madonos ramybę*“ („puokštė paveikslų“, p. 56). Nepakartojamų architektūros, dailės, muzikos pasaulių susiliejimas sukuria sielos pažadinimo aktą: „*Gotikos Gerumas / nepraeis nepalietęs*“ („grakštus“, p. 60); *Kolonomis aukštyn / srovena / Te Deum Laudamus, / Te aeternum, / tyros smiltys – / sienomis žemyn / lyja / Unus Sanctus, / Unus Benedictus / baltas tyrumas*“ (p. 61). Gotika poeto eilėraščiuose tampa šventumo analogija, sublimuojasi į sakramentą, virsta maldos turiniu: „*teesie / Gotikos / šventas vardas! // Gotikos karalystė teateinie / ant kasdienybių!*“ („teesie...“, p. 7). Poetui svarbi šventumos nuojauta, jos ieškojimai, jos refleksija, greta to – mąstymo būseną, minties prioritetą, lemiantis šios poezijos filosofinį kontekstą: „*mainau / Saulę į Viltį – / pati lėčiausia, / be apsiausto ir vainiko / marga minties Upė / nenukankinta kad tekėtų...*“ („mainau...“, p. 8).

Kūrybinę savivokos trajektoriją rinkinyje brėžia iš krikščioniškosios religijos sklindantis šviesos laukas, programuojantis naujų egzistencinių pasaulių kosmogoniją:

*plyšta debesys,
ir spindulys maitina
žemės reginį –
prasidėjo ir vyksta
švenčiausia
aukojimo apeiga...*

(„plyšta debesys...“, p. 9)

Šviesa – svarbiausias poeto minties ir jausmo polius. Kosmogoninis vyksmas – atbudimas – regimas visoje Visatos erdvėje. Aktualizuojamos visos šviesos simbolinės prasmės – saulė, spindulys, žvaigždės. Taip atsiveria unikalus, savitas pasaulio, Dievo ir žmonių suvokimas: lyrinio „aš“ egzistencijos kryptis aiškiai projektuojama gėrio ir grožio, būties taurumo, tolerancijos ir visapusiško supratimo, pagarbos ir žavėjimosi Dievo sukurtu pasauliu, visomis jo formomis linkme. R. Mikutavičius laisvosiomis eilėmis poetiškai pakiliai įprasmina religinį jausmą, evangelinę mintį. Jo eilutės – trumpos, mėgstama talpi, lakoniška forma. Rinkinyje itin dažna reiškinių ir prasmų kilmės, kosmogoninė, situacija, tiesiogiai susijusi su šviesos prasminiu lauku:

*iš kūno
kūnas –
iš dvasios
dvasia –
veidas
iš veido –
Gotika
iš angelo –
pasaulis
iš vitražų
žvaigždėse –*

(„iš kūno...“, p. 10)

Kitas pasaulio kosmogonijos, egzistencijos tapsmo ir prasingumo įteisinimas – žemės susiejimas su Aukščiausiojo valia, paklusimas jai: „žemė suauginta / su Kūrėjo ranka / ir prisaikdinta / švenčiausiu / Gotikos sakramentu“ („žemė suauginta...“, p. 11). Šis ypatingas žemės ir dangaus ryšys – visos žemės gyvybės susiejimas su šviesos poliumi, kryptingas jos orientavimas į gėrio ir grožio, taurumo ir kilnumo viešpatiją. Tai žemei Dievo dovanotas meilės kelias, kuriuo einantis naujai atranda save, savo šviesą gali skleisti kitiems. Tai dvasinio tikrumo, naujos būties pažadinimo kelias, kuriuo einantis išgyvena tikrąjį būties išsipildymą, patiria dvasios katarsį, atranda tikruosius gyvybinius šaltinius, tikrąsias prigimtines žmogaus galias – mylėti ir kurti. Poeto kūryboje metaforiškai įteisinama mintis, kad Dievas ir žmogus susitinka gotikinėje bažnyčioje, kuri tampa žmogaus dvasios kosmogoniją įcentrinančia vieta, sakralia erdve (*yra Du – / Dievas ir Žmogus – / bet dar ir juos gaubianti / ir jungianti gotikos Dvasia / (ir dar yra tuščia žemė)*) („Yra Du...“, p. 14). Dievas kviečia žmogų kilti iš nykaus tamsos ir tuštumos poliaus; šviesos ir tamsos priešpriešos įprasminamos mitologinei ir religinei sąmonei būdingomis dichotomijomis *juoda – balta*,

gera – bloga. Tuštumą reprezentuoja leisgyvio pasaulio, blunkančios žemės spalvos, vergovės metų metaforika ir įvaizdžiai. Lyriniam „aš“ yra svetimas bet koks nebūties ženklas, žmogus suvokiamas kaip jungties su anapusybe mediumas, jos šviesos (iš)spinduliavimas žemėje – eilėraščiai atspindi šį jo sąmonės tapsmą:

*prisipildymui –
metai,
išsidalijimui –
akimirka,
akis granitą
kerta ilgai verkdama,
gimimui, mirčiai –
sekundė,
aidėjimui –
amžiai...*

(„prisipildymui...“, p. 17)

Eilėraščių nuotaika ypatinga – iškilminga, pakili. Tarsi jaučiama būties, visatos, šviesos jėga – galingi lemtingų akimirkų dūžiai. Tas tapsmas, giluminis pasaulio būties pažinimas, moralinė ir dvasinė transformacija yra nuolatinė: „*kai klausau, / kančia / gieda / mirtimi / ir prisikėlimu – / pasineriu / į pradžių / gelmę*“ – („kai klausau...“, p. 18). Dvasia ir siela – dažnos sąvokos, įprasminančios susikaupimą, rimtį, gelmę, tikslingą prasingumą: „*slėpinyje dvasia, / už kūno, / prie kruvinai / atsišaukiančios širdies...*“ („slėpinyje...“, p. 20). Jis tvyro poetiniame lyrinio „aš“ saviportrete – kūno ir dvasios susiliejime, siekiamos idealybės projekcijoje:

*rankos,
kuriose liepsnos matosi,
akys,
iš kurių Apvaizda kvepia,
prijuostė,
kurioje
motinos dvasia –
ak, šventyklos
mane svaiginančios,
deimantai
būtį raminantys...*

(„rankos...“, p. 23)

Poetizuojama galia, kibirkščiuojanti energija, slypinti kažkur giliai viduje, įslaptinanti egzistenciją. Vienos svarbiausių rinkinyje – žmogaus, kunigo pašaukimo žemėje bei dvasinio įkvėpimo temos. Nuolat pasikartojantis ritualinis aukojimo ir savęs atnašavimo pasauliui aktas įteisina jo atgimimą, kūrimą iš naujo: „*mazgosiu vandenį – / atšildysiu ugnį – / atšventinsiu apeigą – / bet ką daryti su duona, / kuri yra prisilietimas / įkaitintu gundymu?*“ („mazgosiu...“, p. 25). R. Mikutavičiaus poezijoje itin dažna švytėjimo, spinduliavimo, skaidrumo metaforika, įprasminanti dvasinio atgimimo, atbudimo prasmę („*iš taško / į labai labai / ilgą liniją – / iš visiškų / pelenų susideginus / į pilną švytėjimą!*“; „iš taško...“, p. 31). „*Saulę / į Šviesą išnešu – / Būtį / iš paties pragaro tvaiko...*“ (p. 34) – sąmoningai įteisinama lyrinio „aš“

kaip dieviškosios tiesos apreiškėjo, pranašo pozicija, jo dvasinis kryptingumas į harmonijos, taurumo ir šviesos polių, būtinybė egzistenciškai įveikti tamsos jėgas ir skelbti gerą žinią pasauliui („*taip nelengva / eiti aukštyn / vaivorykšte*“; „po visų Sekminių“, p. 22). Tai vidinė subjekto motyvacija, rinkinyje sudaranti darnią ir vientisą trajektoriją. Dievą ir žmogų sieja giluminė tarpusavio sąveika ir ryšys, Dievas skatina žmogų prasmingam dvasiniam judesiui ir veiksmui. Jo vidus tarsi prisodrintas kosmogoninio vyksmo, jis skleidžia ypatingą nuotai-ką, kuria naują – harmonijos ir meilės tikrovę. Poeto kūryboje matyti absoliutus atsitolinimas nuo vienpusio pragmatizmo ir materialumo, įkvėpimo ieškant po dvasingos gotikos architektūros – bažnyčios bokštais ir skliautais, gamtos artumoje („*ištuštėji ir prisipildai / blizgesyje <...> brendi, bėgi dugnu / pas neužliejamą saulę – – / myli mane gotikos gelmė – joje mirštu ir gimstu, / iš naujo prausiu / išniekintą / sutvirtinimo sakramentą*“; „išveda...“, p. 26). Pagrindinė rinkinyje – kilimo aukštyn vertikalė; ją atspindi ir išpūdinga analogija: vinimi perkaltas Kryžius ir spinduliu perversas Paukštis: – „*panūdę kilti – / abu prie dangaus pri-rišti...*“ (p. 28). Kryžius poeto kūryboje įprasminamas kaip ypatingo kančios kelio – fizinės mirties ir dvasinio atgimimo simbolis: „*kojomis ir rankomis / išpažįstama Mirtis – / dvasia ir akimis / pakeliamas Prisikėlimas*“ („kojomis ir rankomis...“, p. 29). Subtiliai, nejučia pereinama į maldos diskursą: „*DIEVE, virstančioj griuvėsiais žemės šventovėj / duok Savęs / man mažą, / neišnykstančią kruopelytę – / ties Būties siena / tvenkiasi nenuplaukiamas / išsekimo ir praradimų kvapas...*“ („DIEVE...“, p. 38). Nuolat siekiama apibrėžti savo vietą visatos kosmo-se: „*Grižtantis Paukštis / danguje – / o kur aš, / žeme?*“ („Grižtantis Paukštis“, p. 51).

ŽMOGUS-KUNIGAS-POETAS

Taigi svarbiausias rinkinyje – žmogaus-kunigo-poeto egzistencijos orientyras, kryptin-gai įprasminantis misijos suvokimą. Pirmiausia ypatingas dėmesys skiriamas žodžiui („*Žodis? / supančiotas ir laisvas Gotikos paukštis*“; „Žodis“, p. 42); kunigas turi žodį – gali-mybę skleisti Evangelijos tiesas, žodį, kuriuo krikščionybė per iščius šimtmečius pasaulyje pasiekė tiek daug. Žodis – svarbiausias ir poetui; jo suvokimu, tai yra „viskas viskas“, jis „*lyg Upė, / Žuvis, / Medis / ar net Skara*“ (p. 36). Taip, tarpusavyje susiejant skirtingus archeti-pus (vanduo – visatos kosmogonijos elementas, žuvis – krikščionių religijos simbolis, me-dis – pasaulio sandaros simbolis, skara – motinos meilės metafora), sukuriamas įstabus ir platus žodžio galios laukas. Žodis – paliečiantis sielą, nuprausiantis, apvalantis, plukdantis tolyn, išaknijantis, apgaubiantis, sušildantis. Poetas-kunigas, tarsi sąmoningai nutoldamas nuo religinių dogmų, atveria gilųjį savos būties prasmės orientyrą.

Vienas matomiausių R. Mikutavičiaus kūrybos momentų – savo, kaip kunigo, identite-to refleksija, dvasininko vidinių ieškojimų ir atradimų kelias: noras pažinti, kaskart naujai atrasti Kristų, aprėpti Jo šviesos begalybę, pajusti savyje dieviškąją malonę. Eilėraščiuose atsiveria lyrinio subjekto dvasinės būsenos – sielos alkis, troškimas, katarsio, asmeni-nio išsipildymo ir apvalymo laukimas, dvasinės ekstazės potyris („*noriu / nuvesti save / gilyn, / išsiverkti / noriu / iki pažinimo, / noriu ragauti / išsipildymo / kartumo*“; „noriu...“, p. 41). Dažnai reflektuojamas kunigo, atliekančio svarbiausią savo egzistencinę misiją – pasaulio apvalymo aktą, dvasinis būvis, liudijantis asmenybės sielos susiliejamą su dieviškuoju šviesos lauku: „*krentu / į begalinės šviesos / Taurę – / atsistoju / pačiame Kryžiuje / šventovės vidurinėje navoje – / gyvenu / ir gimstu, / kalbu ir giedu...*“ („kren-tu...“, p. 45). Kunigas – dvasios ir šviesos sklaidą įcentrinanti žmogiškoji būtis. Kaip ir K. Trimako poezijoje, tai Visatoje meilę transcenduojantis ir krašto dvasia dieviškumui nusilenkiantis mediumas:

*visos medinės Lietuvos
 lūpomis tave bučiuoju –
 visais vieškelių
 pažadais apkabinu –
 jaukiomis visų ežerų
 mišiomis išklausau –
 visais išblyškusių debesų
 delnais laiminu –
 grūdo ir ašakos dešimčia
 įsakymų meldžiu –*

*tegul ir šita
 dilgėlė nemiršta,
 tegul tik gimsta...*

(„visos...“, p. 82)

Pagrindinę probleminę ašį poeto eilėraščiuose konstruoja žmogaus-kunigo, kuriam lemta išgyventi savą dramatišką žmogiškąjį likimą („žmogus esu / ant nukryžiuotos / žemės“, p. 84), ir kunigo-žmogaus, privalančio nebijoti sudėtingos ir įvairialypės tikrovės, gebančio perprasti ir giliai svarstyti gyvenimo reiškinius, pozicijos („erdvę jaučiu, / neišsigąstu / jos visiško nuogumo, / žinodamas, / kad tas vitražas – / ne naktis / ir ne diena“; „erdvę jaučiu...“, p. 63). Filosofinis būties apmąstymas poetiniuose kūriniuose grindžiamas moralinėmis ir religinėmis – pasiaukojimo, prasmingos kančios – kategorijomis, kurias privalu gerai įsisąmoninti. Ir žmogaus, ir kunigo gyvenimas įprasminamas kaip amžina kelionė link tikrojo sielos apsivalymo, nuskaidrėjimo ir savęs atnašavimo pasauliui. Todėl reikšmingas tampa kelio, kelionės archetipas, atveriantis būties sudėtingumą: „slenku / į Emausą – / negaliu / paniekinti pranašų / ir keisto Nazaretiečio. / tvankiame kelyje / mirštu / ir atgyju / nuo ieškojimo / ir praregėjimo“ („Emausas“, p. 73). Skaudūs Kristaus tarnystei pasišventusiojo potyriai leidžia savo išgyvenimus gretinti su Jo, ieškoti didžiosios patirties aidą savo būtyje:

*ar tau
 kaip ir man
 žmogaus likimas –
 brendi iš savęs,
 visaip šliauži
 per Gotikos taką
 ir krenti bejėgis
 ant drumzlinų sienų?*

*ar tau
 kaip ir man
 tirpsta dienos –
 atsiriši nuo žemės,
 kažkiek atsikerti
 per pilnaties ilgesį
 ir tebesidaužai
 į tą patį krantą?*

*Viešpatie!
Kodėl ir tavo kojos
tokios didelės ir suskirdusios?
ar tau
kaip ir man
žmogaus likimas?*

(„Likimas“, p. 108)

Dievoieškos ir Dievo pažinimo kelyje svarbus tampa jutiminis pradai, gebėjimas išgyventi, pajusti tikrąją būties šviesą – Aukščiausiąją esatį. Įspūdinga ir visas poezijos prasmes sutelkianti samprata – Evangelijos atsivėrimas žmogui – atsiskleidžia sielai, prakalba į ją šviesos pavidalu:

*nepraskrenda,
tik labai ilgai
virš būties plasnoja,
išsineria iš šešėlių,
ryškėja, blizga –
kaip visa tai
paaiškinti sau?
kad dvasiai
atsidengia Evangelija?*

(„nepraskrenda“, p. 74)

Taip atrandamos svarbiausios kategorijos, be kurių neįmanomas harmoningas žmogaus buvimas pasaulyje. Tai šviesa, tiesa, harmonija, laimė; jei jų nėra, „iš kur atsiras Dievas / ir ilgai šalia pabus?“ („šviesa...“, p. 75). Pasaulio sanklodos centrinės ašys – dvasia ir Viešpats, didžioji Šviesa, didysis Visatos paslaptįngumas:

*yra dvasia –
ir jos visiškai nebūna,
vysta versmė –
ir vėl atsiložusi gieda?
mumyse –
toks paslaptįngas pasaulis,
kurio negaliu išsemti – –*

*yra Viešpats –
ir staiga vidurdienį dingsta,
auksuotas marmuras,
arba smėlio pilnas delnas?
ilgas
labirintas, kuriame
įžvelgiu šviesą – –*

*laikas sudega,
ir yra ištisa amžinybė –*

*užburtas gėrimas,
kuris šildo akis,
o delnuose
vien šaltas
stiklas – –*

(„Paslaptingas pasaulis“, p. 79)

Dievas atnešęs pasauliui amžinybės erdvę, nuolatinę galimybę atsinaujinti ir kurti, alsuoti gėrio šviesa, nutolinančia nuo šiurkščios realybės. R. Mikutavičiaus poezijoje gyvenimas suvokiamas kaip buvimas Dievo dovanotose „šviesos spalvose“ – nesiliaujančiame šviesos tonų ir pustonių mirgėjime, leidžiančiame nusimesti nuo savęs aplinkos užneštą purvą, augti ir nuolat pildytis dvasiškai. Eilėraštyje tokiu pačiu pavadinimu „Šviesos spalvos“ ir atspindima tokio dvasinio tapsmo metafizika:

*šviesos spalvose
auga veidas –
lėtai meta nuo savęs
juodų skraisčių rūką,
dulkes, kibirkštis,
suakmenėjusius medžius,
sujauktus želmenis,
net pačią jūrą –*

*ir jau tada pasimato
stebuklas –
dvi iškilusios
marmurinės Dievo rankos,
kurios paduoda
žmogaus,
šio ir ano
pasaulio vardą –*

(p. 81)

Minties ir vaizdo kryptis – labai vientisa: skleisti, teigti šviesaus Dievo pasaulio grožį. Sugestijos, asociacijos, vaizdų žaismo ir nuotaikos jungtys lemia ypatingą R. Mikutavičiaus eilėraščių skambesį. Reflektuojama beribė Dievo duota meilės galia, ir žmogui leidžianti keisti pasaulį, akmenį paversti pavėsiu, o „*tylėjimą prikelti iš mirusių*“ („myliu...“, p. 85). Tačiau stipriai juntamas ir mirties, nykimo lauko poveikis žemėje: „*Nyksta, išsisklaido, / kas turėtų / ištiesai žydėti – / negi / giliau už laiką, / erdvę, žmogų – / mirtis?*“ („nyksta, išsisklaido...“, p. 65). Vis dėlto pasaulį atperka Kristaus kančia, Jo kraujas, simboliškai pražydinantis žemę: „*Liepsnoja / sunykęs Dievas. / Jo rankos ir kojos. / Liejasi Evangelijos / šviežias kraujas / į neatidrekinamą smėlyną. / O saulė keroja. / Žydi žemė. / Kristaus veido spalva / tebespėliojama – / Golgotos paslaptis / amžina*“ („Golgota“, p. 93). Žemė nuolat gaubiamą Kristaus didybės, todėl pagerbiama ir Jo Motina, pilna šviesos būties („Dievo Motinai“), pakiliai išgyvenamas kasmet žemėje pasikartojantis Kalėdų rojus („Kalėdos“). Dievoieškos temą pagilina iš kunigo minties perspektyvos atsiveriantis Dievo suvokimas – Jis atpažįstamas visur: gamtos pulsavime, jos grožyje, žmogaus atgailoje, mažose kaltėse, savyje.

Gotikiniai bažnyčios bokštai iš tolo šaukia kaip nuolatinis šviesos ir tikėjimo priminimas, kad galima prikelti žemėn sutryptą būtį, šlovinti saulę ir meilę. Skausmingai svarstoma ir pripažįstama tiesa, jog pargriuvimas leidžia išvysti ir pajusti tikrąją šviesos erdvę: mirtis išlaisvina gyvybę, dangus praregimas, veidu kritus į žemę, Dievas tiesą kalba, pargriautas ant medžio („Mirtis ir gyvybė“). Dvasinis žmogaus praregėjimas laukia tyloje: „*Akmuo – / turbūt tik ribai, / vanduo – mirčiai / ir pažadinimui, // tikras stebuklas / vien Tyla, / kurioje auga / žmogaus žaizda*“ („akmuo...“, p. 113). Tyla reflektuojama kaip būtinybė žmogui pabūti su savimi, susitelkti į savo dvasios erdvę, atrasti save. Kai kurie eilėraščiai, kuriami nuolankaus prašymo intonacija, virsta malda („Arkikatedroje“). Malda – svarbiausias kelias, žmogų priartinantis prie Dievo: „*malda – / žydėjimas / giliame Dievo delne, / sočiai lyjant / tremties žaizdomis / ir pažadų ištarmėmis*“ („Malda“, p. 119). Mediumu tampa ir Medis (Pasaulio medžio archetipas), kuriame apsireiškia Dievas, įauginama ramybė, kuris spinduliuoja šviesą („Tikiu...“, p. 120), – taip poeto kūryboje susikerta krikščioniškosios ir archajinės lietuvių kultūros prasmės.

RYŠIO PAIEŠKOS: KAD LIETUVA NEIŠSIVAIKŠČIOTŲ

Religijos ir kultūros ryšys R. Mikutavičiaus poezijoje skleidžiasi įvairiomis linijomis. Vienas svarbiausių poeto kūrybos orientyrų – Lietuva, jos iškilūs žmonės su nepaprastais savo darbais. Tai kūrėjui tampa pagrindinėmis atramomis, nepakeičiamu vertybiniu pamatu. Bene ryškiausia figūra, kurioje poetas randa savo minčių ir išgyvenimų atgarsį, – Kristijonas Donelaitis, XVIII amžiaus Mažoji Lietuva, kurios likimas tampa savotišku XX a. antrosios pusės lietuvių visuomenės gyvenimo provaizdžiu. R. Mikutavičius tarsi eina savitos poetinės archeologijos keliu: giliai įsijausdamas eilėraščiuose atkuria senojo lietuviško būrų kaimo buitį, trobesių fasadus, duonos ir dūmo kvapą, šnekėseną, archajinius lietuviškus žodžius, – taip peržvelgiama matomiausia kasdienybės plokštuma, virtusi istorija ir užfiksuota Donelaičio *Metuose*. Reikšmingas yra visas realusis ir jau literatūrinis virtęs Mažosios Lietuvos pasaulėvaizdis: Lazdynėliai, Karaliaučius, Tilžė, Tolminkiemis, Gumbinės peizažas, būrų gyvenimo papročiai, etnografinės detalės, darbai, kančios, pats poetas K. Donelaitis – jo pasaulis tampa viena svarbiausių poetinio ciklo *Kad Lietuva neišsivaikščiota* idėjinių jungčių.

Istorinis laikas ir kontekstas poeto kūryboje tėra rėmai, išryškinantys egzistencinę patirtį. Pirmiausia tai – su Donelaičiu R. Mikutavičių artinanti žmogaus-kūrėjo likimo trajektorija ir dvasininko, bažnyčios tarno, pozicija, iškeliant pasišventėlišką tarnystę kiekvienam *mažajam*, gebėjimas matyti kiekvieną nuskriaustą ir kenčiantį. „*Vos tik nususuku / nuo duondavio / atgiedoto psalmyno, / kiekvienas žvilgsnis / Būrą suranda – // rūščių jo dalių, / kietą gyvenimo vyksmą, / užslaptintą mąstymą, / žodžių gražumą, / pakylantį virš pilkumų* –“ („vos tik nususuku“, p. 133). Centrine tampa „aš – mano būtis“ ašis: eilėraščiuose prabylama „aš“ vardu – tai Donelaitis, ieškantis nuskriausto, pažeminto Būro akių, kankinamas kalbos skriaudos, sunkios vargdienių dalios, atviras visai jų būčiai, giliai susisiejantis, susibendrinantis su jų likimais:

*Ir kas aš be Būro?
pradėtas nebaigtas,
gyvas negyvas,
einantis stovintis,
ką šaukti kaip savo galiu?*

*Ir kaip aš be Būro toliau?
tolstantis grįžtantis,
apšviestas blėstantis,
skrendantis tupiantis
trečdalį amžiaus?*

(„ir kas aš be Būro?“, p. 136)

Lyrinis subjektas – kaukė – ypatinga lyrinio „aš“ raiškos forma, leidžianti kalbėti iš kito asmens pozicijų, prisiimti jo vaidmenį. Donelaitis R. Mikutavičiui artimas specifine savo kunigystės samprata, pagal kurią religija susiejama su tautiškumo aspiracijomis, prasmingu darbu kiekvieno tautiečio labai, neatmetant glaudesnio suartėjimo su prigimtinio jo pasauliu, šiuo atveju – žemdirbiškos kultūros pamatu. Lietuviškos bendruomenės vertybės iškeliamos kaip esminis egzistencinis poeto-dvasininko būties orientyras; taip klostosi vaizdus asmeninis iškiliojo lietuvių kūrėjo portretas – su visomis detalėmis, štrichais, atspindima jo pasaulėjauta, būties samprata. Iš praeities poetas tarsi perkelia į mūsų dienas Donelaičio dvasinį taurumą, širdies gerumą, švelnumą, meilę savo tautos žmogui. Kaip ypatinga vertybė iškeliamas daugelio deklaruojamas, bet retai pasiekiamas, todėl ir išskirtinis poeto gebėjimas suartėti su *kitu*, išgirsti *kitą* – kaip didžioji iškilaus žmogaus dvasios paslaptis, jo idealumo siekis ir egzistencijos šviesa:

*jis ir aš
vienas į kitą
per žaizdas smengam
ir skaudam –
taip artinamės,
tiek suartėjame,
dabar jau per maža, per siaura
būti ir likti toli toli.*

*kas dieną meilė švarėja –
mes suaugam į vieną –
ar būna bendrumas kitoks
ir kitaip išsakytas, išjaustas?
palaikams duobę
Būru ir baudžiava šlakstykit.*

(„jis ir aš...“, p. 137)

Poetas aktualizuoja Donelaičiui svarbias tautinės bendruomenės kūrimo, tiesioginio tautos narių artėjimo, visapusiško ryšio paieškas, jo pastangas suburti tautą, išsaugoti jos papročius, tradicijas, kalbą. Svarbiausią dramatinių išgyvenimų ašį sudaro įtampa tarp šiurkščios kasdienybės ir poeto siekiamo idealo polių: Donelaitis gyvena „*viduryje apakusių dienų*“, kai itin svarbu „*pakelti žodį / akims ir lūpoms, išvesti Kalbą / tarp mirčių, aprėpt bekras-tę jos gyvybę*“ („matyt...“, p. 139). Iš skurdžios ir buitškos aplinkos stebėjimo prabyla giluminis ir likiminis savos tiesos suvokimas, aktyviai išsakomas aukštų siekių ir vilčių sukurtas tikėjimas: „*savos / šventos / Kalbos / išdaviku / nebūsiu!*“ („savos“, p. 142). Bažnyčia – vieta, kur susirinkusi atskirų individų, palinkusių mąstyti „*ties altorių paslaptimi*“, gausybė turi virsti vieninga bendruomene, tauta, kur minia susispaudžia: „*į tolimą ryšį auga / ir į*

gilybę / ištisia / visiems įrodyti / bendrą gyvybę („offertorium“, p. 162). Poetinio subjekto figūra – be galo vientisa ir nesuskaldyta vidinių prieštarų, dar daugiau – akivaizdžiai siekianti jungti egzistuojančias priešybes ir įkūnijanti pasiaukojančiojo lemtį: „*Atidaviau save vieną, / pasiėmiau visus Būrus, / vienas įsispraudžiau į Lietuvą, / kad išžiūrėčiau / Visus amžius*“ („*atidaviau save vieną...*“, p. 140). Taip atsiliepiama į evangelinę tiesą – būti pasauliui, kurti jį ir jam, ieškoti visokeriopų tarpusavio ryšių, atlikti savo dieviškąją misiją. Ši misija glaudžiai susijusi su atsakomybe gimtajai žemei, visam kraštui ir jo žmonėms. Eilėraščiuose Donelaičio pasaulėvaizdžio fone „įrašoma“ ir paties poeto likimo trajektorija, jo sąmonės sklaida, atverianti vidinę iškilios individualybės dramą:

*nebus gryno pelno sidabru –
 trisdešimt septynerius metus
 bažnytkaimyje
 vien su Būrais
 ir savimi,
 pačia sunkiausia viltimi
 ir neribotu laukimu
 nuo ankstyvo ryto kasdien
 iki lėtai išsibaigiant
 per ilgą naktį savaitėmis,
 kapojamam vienodybių,
 be mažiausio stabtelėjimo
 prigludus prie stalo –
 ak, pats laimingiausias
 ir šviesiausias
 Žmogau! Kristijonai!
 Be gryno pelno sidabru!*

(„nebus gryno pelno“, p. 141)

Kūrinyje tarsi persidengia kelios plokštumos – K. Donelaičio ir paties R. Mikutavičiaus gyvenimo tikrovė. Pasakojamoji stilistinė konstrukcija, lėta epiška kalbėsena tarsi „įžemina“ poetines gaidas, kuria paprasto, asketiško ir kartu nepaprasto savo didybe gyvenimo įspūdį. Tarsi prabylama „iš tylos“, iš nebūties, ir atveriamas skaudaus, slegiančio, bet neišvengiamo, būtino egzistencinio kelio liudijimas. Įspūdinga poetinė saviprojekcija, alegoriškai išreikšta tarnystės tautai ir žmogui idėja metonimiškai atsiveria ir eilėraštyje „Savuoju grindiniu“:

*savuoju grindiniu
 pats save
 išvedžiojo po Lietuvą,
 už visus
 atsikėlė prieš Būrą,
 iš abejingo
 žvelgimo nuo kryžiaus nužengė,*

*kalbėjimo panoros,
kuriame
viskas susilydo į ištikimybę,

o visas palikimas
išsilieja
kaip kraujas.*

(p. 143).

R. Mikutavičius suranda tašką, kuris tarsi leidžia jam sulieti du laiko planus – donelai-tiškąjį ir savąjį, sutapatinti savo ir didžiojo lietuvių kūrėjo mąstymo klodus. Jis įspūdingai peržvelgia praeitį ir dabartį, skirtingus ir panašius jų lygmenis, pabrėžia tai, kas yra uni-versalu. Vaizduojamos situacijos atspindi abiem kūrėjams reikšmingus būties modelius ir tikslus: tam tikrą luomo ribų peržengimą, giliau einant į žmogų, jo pažinimą ir dvasinį ug-dymą, atveria jautrumą skriaudžiamiems ir niekinamiems bei siekį sukurti gerumo ir žmo-giško atidumo atmosferą, išryškina ypatingą poetų pagarbą gyvenimui ir tėvynei. Kartu R. Mikutavičiaus poezija manifestuoja poeto troškimą išsaugoti gyvą dabarties žmogaus ryšį su praeities kultūra, praeitį, o aktualias dabarties laiko problemas paversti nūdienio žmogaus dvasinio gyvenimo savastimi. Donelaičio paveikslu jis įprasmina tai, kas itin aktu-alu ne vien egzistencine, psichologine, bet socialine ir visuomenine prasme. Kalba – viena didžiausių vertybių Donelaičiui, todėl jo žodžiais išsakomas taurus noras rašyti, šviesti, ne-pasiduoti visuotiniam tautinės dvasios ir kalbos naikinimui:

*kalbužėle!
iš meilės ir pagarbos išgujama.
burnoj trypiama,
prie lūpų skinama,
prakeikiama tarsi nebūtum
graži ir mano –

ant mūsų dangaus
sudėta skambi ir turtinga,
ant plakamų nugarų nešama –
ateik ir sueik į raštą!

jie režio pakraštyje gyvena,
jie neatsiliepia šaukiami,
jie pamiršo daiktų vardus –
sustabdyk byrėjimą,
kol mirtis
paskutinės dienos nenunešė.*

(„išsiliek“, p. 147)

Poetas pabrėžia Donelaičio didybę, jo dvasios šviesą, bando apibrėžti jo vietą savos ir vėlesnių epochų horizonte („Pamokslas“). R. Mikutavičiui Donelaitis – pirmiausia drąsus žmogus, nepabijojęs parodyti žodžiui meilės, radęs žodžiui vietos savo darbuose, neuždu-sinės kalbos liepsnos. Tai šimtmečio iššūkis, kuris veda į tautos dvasinę laisvę. Donelaičio šviesą amžiams įkūnija mažutė bažnytėlė („Šventovė“, „Žilvitis“), sauganti gyvastingus

žodžius. Kviesdamas Donelaitį priartėti R. Mikutavičius tarsi subalansuoja visą XX a. antrosios pusės tautos dvasinių praradimų panoramą: „*per pačią sumą neateik – / suraikėm sielą dalimis, / išspjovėm atmintį, / kentėt mokėjimą palaidojom, / išrovėm mąstymo šaknis <...> artėk artėk / per kitą kertę / negu mūsų eita*“ („Artėk“, p. 175–176). Tai priminimas tautai, kad eidama savo keliu ji dažnai neperima, neišmoksta to, ką jai perduoda ankstesnės kartos. Poetas nori priartinti amžiną išmintį, kurią įprasmina Donelaitis, atverti tautai jos gyvenimui būtiną perspektyvą, atrasti ją iš naujo. Kad Lietuva neišsivaikščiūtų.

IŠVADOS

Ričardas Mikutavičius – modernus kūrėjas, kurio religinės krypties poezijoje gyvai atgimsta giliai tikinčiojo žmogaus pasaulėvoka, ne prieštarų ir abejonių, egzistencinio dvilypumo kankinamo subjekto išgyvenimai, bet aiškiai savo kryptį žinančio žmogaus būties apmąstymai. Tikėjimas jo poezijoje suvokiamas kaip tiesa, egzistencinės šviesos šaltinis, atraminis taškas visai žmogaus būčiai, be kurio prasmingas buvimas neįmanomas. Medituoti dieviškąją tiesą ir paslaptį, religijos ir tikėjimo inspiruotą dvasinį įkvėpimą – vienas svarbiausių R. Mikutavičiaus meninio pasaulio tikslų.

Šviesa – itin reikšmingas poeto kūrybos poliūs. Kūrėjo suvokimu, Dievas atnešęs pasauliui amžinybės erdvę, nuolatinę galimybę atsinaujinti ir kurti, alsuoti gėrio šviesa, nutolinančia nuo šiurkščios realybės. R. Mikutavičiaus poezijoje gyvenimas suvokiamas kaip buvimas Dievo dovanotose „šviesos spalvose“ – nesiliaujančiame šviesos tonų ir pustonių mirgėjime, leidžiančiame nusimesti nuo savęs aplinkos užneštą purvą, augti ir nuolat pildytis dvasiškai. Pagrindinę probleminę ašį poeto eilėraščiuose konstruoja žmogaus-kunigo, kuriam lemta išgyventi savą dramatišką žmogiškąjį likimą, ir kunigo-žmogaus, privalančio nebijoti sudėtingos ir įvairialypės tikrovės, gebančio perprasti ir giliai svarstyti gyvenimo reiškinius, situacijas. Ir žmogaus, ir kunigo gyvenimas įprasminamas kaip amžina kelionė link tikrojo sielos apsisvalymo, nuskaidrėjimo ir savęs atnašavimo pasauliui.

Svarbiausios strateginės linijos R. Mikutavičiaus poetinėje perspektyvoje – dvasininko, Kristaus tiesos ir meilės skleidėjo, ir kultūrininko, pasišventusio tautai, jos dvasios gaivintojo, pozicijos. Iš čia kyla poeto kūryboje pagrindinė dvasinės tarnystės ir iš Evangelijų ateinanti meilės atnašavimo laikysena, tautos kultūrinių pagrindų ir dvasios namų ieškojimas. Reikšmingas jo kūrybos bruožas – pakilus eilėraščių tonas, religijos siejimas su kultūra, atsiveriantis ypatinga simbolika, kultūros kontekstais, kultūroje pabrėžiamais *sacrum* elementais.

Gauta 2011 11 24
Priimta 2011 12 27

Literatūra

- [1] MIKUTAVIČIUS, Ričardas. *Šviesos spalvos*. Vilnius: Vaga. 1992.
- [2] SKUNČIKAS, Romualdas. K. Trimako „Ieškančiojo pėdsakai“: poetinis Evangelijos apmąstymas. Iš: *Vakarų Lietuvos katalikiškoji kultūra*. II. Klaipėda: Lietuvių Katalikų Mokslo akademijos Klaipėdos židinys, 1992.
- [3] NEMČINSKAS, Tautvydas. Architektūrinė poetika. *Nemunas*, 2010, liepos 22–rugsėjo 8 d., Nr. 27–28. P. 8.
- [4] ŽUKAS, Vladas. Iš užrašų apie Ričardą Mikutavičių. *Naujoji Romuva*, 2008, Nr. 4(565).

INGA STEPUKONIENĖ

Sparkle of the light of being in the lyrics by Ričardas Mikutavičius

Summary

Ričardas Mikutavičius is undoubtedly one of the most prominent and charismatic personalities in the second half of the 20th century in Lithuania: a priest, a genuine soul leader, an incredible preacher whose preaches were listened to by crowds of people, and a protector of cultural heritage: restorer of churches and collector of art works. He is the person who participated actively in social processes, influenced them, directed them towards a distinctive direction, and took care of the spiritual rebirth of the nation unconditionally. Mikutavičius is one of the most peculiar poets of the period, who continued and developed Christian topics and world-view in Lithuanian poetry. In this way he is related to other priests and creators: Maironis, Baranauskas, Vienažindys, Tumas-Vaižgantas. He is a modern creator whose poetry expresses the world-view of a deep believer; these are reflections of a person who clearly knows his / her direction rather than experiences, and suffers from existential duality. In his poetry, faith is understood as truth, the source of existential light and the base for all being of a person, without which a meaningful existence is impossible. This is the trend of religious Lithuanian poetry. Christian meditations are typical of his poetry; they express the divine mystery of the world, belief and obedience to God's will as well as search for the Truth and Meaning. One of the main aims of Mikutavičius's artistic world is to meditate the divine truth, mystery and spiritual inspiration caused by religion and faith. Mikutavičius's poetry is united to the spiritual base by philosophical being, feeling the existential mystery, striving for the revelation of spiritual truths and experience of life and being miracle. Light is one of the most important poles in his poetry. God brought to the world eternity, the permanent possibility to renew and create, and to breath the light of goodness, which dissociates from the rudeness of reality. Life in Mikutavičius's poetry is conceptualized as being in the 'colours of light' presented by God, in the continuant sparkling of light tones and undertones, which allows to reject the dirt imposed by the environment, to grow up and develop spiritually. Two strategic perspectives intersect in his poetic perspective: a priest who disseminates Christ's truth and love, and a person of culture devoted to his nation and reviving its spirit. This is the central position of his poetry: spiritual ministry and love inspired by the Gospels and the search of the cultural base and spiritual home of the nation. A significant feature of his poetry is the high tune of the poems, the relation between religion and culture, which is expressed by special symbols, cultural context and an emphasis on *sacrum* elements in culture.

Key words: poetry by R. Mikutavičius, religious poetry, Christian meditation